

Vazební věznice Olomouc

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Švermova 2, 771 57 Olomouc
Zřizovatel:	Ministerstvo spravedlnosti
Ředitel:	plk. Mgr. Jiří Ruprecht
Typ zařízení:	vazební věznice
Kapacita:	139 odsouzených, 137 obviněných
Datum návštěvy:	19. až 20. dubna 2017
Datum vydání zprávy:	14. července 2017
Návštěvu provedli:	Mgr. Barbora Matějková, JUDr. Jiří Matuška, JUDr. Milan Svoboda, JUDr. Ondřej Vala, Mgr. Petra Zdražilová

Obsah

Úvodní informace	3
A. Systematická návštěva a její cíl	3
B. Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení	3
C. Navržená opatření k nápravě	4
D. Zaměření návštěvy	5
E. Průběh návštěvy	5
Shrnutí	6
Materiální podmínky	7
1. Eskortní oddíl	7
2. Přijímací oddíl	9
3. Oddíl VT6	11
Hygienické podmínky	12
4. Poskytování základních hygienických potřeb	12
Volnočasové aktivity	13
5. Eskortní oddíl	13
6. Přijímací oddíl	14
Problematika transgender	16
7. Výkon trestu transgender osoby	16
Kulturní a sociální potřeby	19
8. Knihovna	19
9. Nástěnky na oddílech	19
Pracovní podmínky personálu	20
10. Přístup k internetu	20
Přehled opatření k nápravě	21

Úvodní informace

A. Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, vykonávám činnost národního preventivního mechanismu, v jehož rámci provádím systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.¹ Vazební věznice a věznice představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.² Pracovníky jsou právníci a experti na danou oblast. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a pacienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.³ Charakter návštěv je preventivní, s cílem působit do budoucna a zvyšovat standard podmínek věznění v České republice.

B. Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení⁴

Z každé systematické návštěvy pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě. Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocnění náročné práce navštíveného zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením otevřeně a s odůvodněním vyjádřilo. Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím

1 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve věznici může špatné zacházení spočívat zejména v nerespektování práva na soukromí (např. při osobních prohlídkách), v nezajištění zdravotní péče či v nevyhovujících materiálních a hygienických podmínkách.

2 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

3 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Vysvětluji postup, který plyne z § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁵ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace zprávu z návštěvy zařízení, včetně obdrženého vyjádření, anonymizuji (vyjma jmen osob pověřených vedením zařízení) a zveřejním na svých internetových stránkách v sekci <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.⁶

Po provedení série souvisejících návštěv vydávám tzv. souhrnnou zprávu. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění nebo prevenci špatného zacházení.⁷

C. Navržená opatření k nápravě

Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín. Pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

- **Bezodkladná opatření** je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a přikládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- **Opatření s delší lhůtou** je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- **Opatření s průběžným plněním** formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

5 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

6 V souladu s § 23 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Dosud zveřejněné souhrnné zprávy a další dokumenty související s ochranou osob omezených na svobodě jsou dostupné na <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

D. Zaměření návštěvy

V rámci Vazební věznice Olomouc je zřízeno⁸ mimo vazební oddělení také oddělení pro výkon trestu odnětí svobody se zařazením do dozoru. Při své návštěvě jsem se zaměřila právě na podmínky výkonu trestu odnětí svobody na tomto oddělení. Kapacita oddělení pro výkon trestu odnětí svobody je 139 odsouzených (při 4m² na osobu). V době návštěvy (k 19. dubnu 2017) bylo na oddělení umístěno 145 odsouzených; naplněnost byla tedy 104 % kapacity.

Základní lidská práva a svobody odsouzených jsou garantovány v Listině základních práv a svobod a také v řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku právně závazné a mají aplikační přednost před zákonem. Jde například o Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Evropská úmluva).

Základní zákonný rámec, upravující výkon trestu odnětí svobody, představuje zejména zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o výkonu trestu“), který rozvádí vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „řád výkonu trestu“). Podrobná pravidla výkonu trestu odnětí svobody jsou upravena v nařízeních generálního ředitele Vězeňské služby České republiky (dále jen „NGŘ“).

Při posuzování zacházení s odsouzenými a hodnocení podmínek, ve kterých žijí, vycházím rovněž z doporučení a standardů mezinárodních organizací, které sice nejsou formálně právně závazné, avšak představují minimální standard ochrany základních lidských práv a svobod odsouzených. Jedná se zejména o Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům [Rec (2006) 2] (dále jen „Evropská vězeňská pravidla“) či standardy formulované Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání („standardy CPT“).⁹

E. Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 19. až 20. dubna 2017 bez předchozího ohlášení. Ředitel byl o návštěvě telefonicky informován při jejím zahájení.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) Mgr. Barbora Matějková, JUDr. Jiří Matuška, JUDr. Milan Svoboda, JUDr. Ondřej Vala a Mgr. Petra Zdražilová.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili všechna oddělení pro výkon trestu odnětí svobody. Hovořili s odsouzenými, civilními zaměstnanci věznice i příslušníky Vězeňské služby ČR. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

8 Dle NGŘ č. 28/2016, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky.

9 Evropský výbor proti mučení. Standardy CPT [online]. Štrasburk: Evropský výbor proti mučení, 2015 [cit. 20. 5. 2017]. Dostupné z: http://www.coe.int/en/web/cpt/standards_CZ.

Shrnutí

Ve Vazební věznici Olomouc jsem nezjistila špatné zacházení. Celkově hodnotím podmínky výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Olomouc příznivě. Za znepokojující však považuji popsané podmínky na Eskortním oddělení a v tzv. přírůstkových celách, a to jak po stránce materiální, tak po stránce volnočasových aktivit, resp. obecně trávení času odsouzených. K nápravě pochybení či nesprávné praxe jsem formulovala 13 opatření.

Za důležité považuji, aby věznice věnovala náležitou péči transsexuálovi, který ve věznici vykonává trest. S ohledem na blížící se změnu právní úpravy, kterou popisuji níže, je velmi pravděpodobné, že v budoucnu bude počet transsexuálních osob ve věznicích vzrůstat a Vězeňská služba ČR by na to měla být připravena.

Kladně hodnotím zejména vybavení návštěvních místností, sportoviště ve věznici i chod zdravotnického střediska. Vazební věznice Olomouc je jedna z mála věznic, kde je v současné době dostatečně zajištěna (obsazením tabulkových míst) lékařská péče, a to včetně specialistů.

Věřím, že vedení věznice i jednotliví pracovníci a příslušníci přijmou má zjištění jako konstruktivní kritiku, která napomůže zlepšit podmínky ve věznici a prospěje jak samotným odsouzeným, tak v konečném důsledku i zaměstnancům věznice. Na řešení nedostatků, které vyžadují systémový přístup, jsem připravena se podílet.

Materiální podmínky

1. Eskortní oddíl

Na eskortní oddíl (ve věznici označovaná také jako „průběžka“) jsou umísťováni odsouzení, jejichž kmenová věznice není Vazební věznice Olomouc, ale v Olomouci se nacházejí přechodně, např. z důvodu soudního řízení. Jsou zde umísťováni i odsouzení, kteří nově nastoupili do výkonu trestu, ale ještě jim nebyla určena kmenová věznice.¹⁰ Umístění nově nastoupivších odsouzených na eskortní oddíl předchází krátkodobé umístění na tzv. přírůstkových celách, viz níže.

Obě skupiny odsouzených jsou na eskortním oddíle promíchány, avšak při zachování kritérií pro umísťování odsouzených dle § 7 zákona o výkonu trestu.¹¹ Charakteristické pro obě skupiny je, že nelze určit, jak dlouhou dobu ve věznici stráví (odročení jednání, čekání na přemístění do kmenové věznice apod.). Současně tito odsouzení tráví 23 hodin na cele. Nemají žádné aktivity, žádnou TV. Jejich denní aktivita se prakticky sestává z hodinové vycházky (volnočasovým aktivitám těchto odsouzených je věnována samostatná kapitola níže).

Eskortní oddělení v době návštěvy čítalo 23 ubytovacích místností na 6 odděleních. Ubytovací místnosti byly od trojlůžkových až po dvanáctilůžkové.

1.1 Opotřebení ubytovacích místností

Ubytování zajišťované pro vězně, zejména pak veškeré prostory určené pro spaní, musí respektovat lidskou důstojnost a co možná nejvíce potřebu soukromí, a musí odpovídat zdravotnickým a hygienickým požadavkům s patřičným ohledem na klimatické podmínky, zejména s ohledem na plošnou výměru, počet metrů krychlových vzduchu, osvětlení, vytápění a větrání.¹²

Některé z ubytovacích místností nesly výrazné známky opotřebení na hraně způsobilosti k užívání. Zejména cela č. 78/7 (viz obr. 1-3).

10 Vazební věznice Olomouc je jednou z 12 tzv. příjmových věznic, které realizují příjem odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody z občanského života dle Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

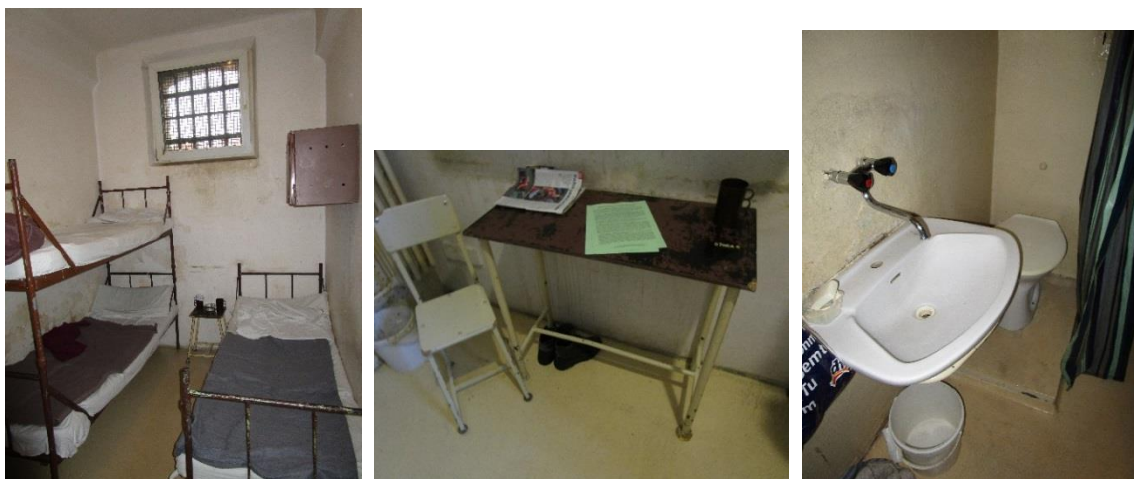
11 Odděleně se umísťují odsouzení muži od odsouzených žen, odsouzení s infekčním onemocněním nebo u nichž je podezření na infekční onemocnění a dále zpravidla odsouzení: a) mladiství od dospělých, b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, c) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti, d) trvale pracovní nezařaditelní, e) s poruchami duševními, poruchami chování, f) s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí a g) velmi nebezpeční podle § 72a.

12 Bod 18.1 Evropských vězeňských pravidel.

Obr. 1-3

Dále např. cela č. 47/4 (viz obr. 4-6).

Obr. 4-6

Ředitel věznice plk. Mgr. Ruprecht uvedl, že obnově ubytovacích místností je věnována pozornost, nicméně k neutěšenému stavu těchto prostor přispívá fakt, že odsouzení umístění do těchto místností ví, že tu nezůstanou (budou přemístěni zpět, anebo jim bude stanovena jiná kmenová věznice – u nově nastoupivších), a proto mají tendence prostory neudržovat či přímo ničit. Dle sdělení pracovníků věznice byla např. cela č. 78/7 vymalována naposledy dne 12. února 2016.

Ubytovací místnosti zobrazené na obr. 1-6 považuji za nedůstojné. Jsem přesvědčena, že ubytovací místnosti s takovou fluktuací odsouzených vyžadují častější údržbu.

Opatření:

- 1) Provést výmalbu cel č. 78/7 a 47/4 a ostatních v obdobném stavu a do budoucna provádět pravidelně údržbu ubytovacích místností (do 1 měsíce).**

1.2 Hromadný systém ubytování

Evropská vězeňská pravidla považují společné ubytování odsouzených za možné, nicméně pouze v případě, kdy je to vhodné.¹³ Přímo úměrně vzrůstajícímu počtu lůžek v ubytovací místnosti se stupňuje nedostatek soukromí v každodenním životě odsouzených. Navíc, jak uvádějí standardy CPT, ubytovací místnosti o vícero lůžkách představují hrozbu v podobě zastrasování a násilí mezi odsouzenými. Hromadné ubytování omezuje řádný dozor ze strany věznice nad odsouzenými a podporuje rozvoj tzv. „druhého života v zařízení“, či „kriminálních subkultur a usnadňuje udržování zločinných společenství“.¹⁴

Eskortní oddíl má ubytovací místnosti o rozličné velikosti. Ubytovací místnost č. 78/7 byla určena pro 10 odsouzených, ubytovací místnost č. 80/7 byla určena pro 9 odsouzených, místnost č. 79/7 pro osm a místnost č. 32/5 dokonce pro dvanáct odsouzených (viz obr. 7).

Obr. 7

Opatření:

- 2) **Přijmout taková opatření (např. stavebně-technická), která zajistí, že kapacita jednotlivých ubytovacích místností eskortního oddílu nedosáhne počtu 8 lůžek, a to ani v případě překročení kapacity určitého druhu věznic v České republice (do 18 měsíců).**

2. Přijímací oddíl

Přijímací oddíl (věznicí označován také jako „přirůstkové cely“) je určen pro osoby nově nastupující trest odnětí svobody. Nejedná se tedy o nástupní oddělení (to je ve věznici oddíl NO sestávající prakticky pouze z ubytovací místnosti č. 33/5).

¹³ Bod 18.5 – 18.7 Evropských vězeňských pravidel.

¹⁴ Bod 29 standardy CPT - Výňatek z jedenácté obecné zprávy CPT, publikované v roce 2001 [online]. Dostupné zde: <https://rm.coe.int/16806cd1fb> [cit. 12. 6. 2017].

2.1 Opotřebení ubytovacích místností

Také na tomto oddílu některé z ubytovacích místností nesly výrazné známky opotřebení na hraně způsobilosti k užívání. Na obr. 8-10 je tzv. 1 přírůstková cela č. 18. Ostatní přírůstkové cely vypadaly obdobně.

Obr. 8-10

Opakuji, že Evropská vězeňská pravidla stanoví v bodu 18.1: „Ubytování zajišťované pro vězně, zejména pak veškeré prostory určené pro spaní, musí respektovat lidskou důstojnost a co možná nejvíce potřebu soukromí, a musí odpovídat zdravotnickým a hygienickým požadavkům s patřičným ohledem na klimatické podmínky, zejména s ohledem na plošnou výměru, počet metrů krychlových vzduchu, osvětlení, vytápění a větrání.“ Ubytovací místnosti zobrazené na obr. 1-6 považuji za nedůstojné.

Zvláště přihlížím k tomu, že tyto prostory jsou prakticky první, ve kterých odsouzený po nástupu do výkonu trestu pobývá; jde o první kontakt odsouzeného s českým vězeňstvím, a jako takový dobrý psychický stav nově nastoupivšího odsouzeného rozhodně nepodporuje.

Je přitom zřejmé, že právě nástup výkonu trestu je krizovým momentem v životě odsouzeného, kdy je třeba se vyrovnat s omezením osobní svobody a přizpůsobit se podmínkám v zařízení. Odborná literatura tyto momenty po nástupu do vězení nezřídka spojuje s rizikem psychické disbalance či sebevražedných tendencí.¹⁵

Opatření:

- 3) Provést údržbu (výmalba, řešení zatékání, stav matrací) tzv. přírůstkových cel (do 1 měsíce a dále průběžně).**

15 Srov. např.: VAN ZYL SMIT, Dirk; SNACKEN, Sonja. *Principles of european prison law and policy*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 48 – 49. ISBN 978-0-19-969331-3.

3. Oddíl VT6

Oddíl VT6 je určen pro odsouzené zejména pracující v tzv. vnitřní režii věznice, jedná se o typ věznice s dozorem.

3.1 Hromadný systém ubytování

Největší ubytovací místnost oddílu (č. 53/6, viz obr. 11) je určena pro 11 odsouzených. Ostatní ubytovací místnosti oddílu jsou určeny pro 4-7 odsouzených.

Obr. 11

Stejně jako na straně 9 této zprávy zdůrazňuji, že Evropská vězeňská pravidla považují společné ubytování odsouzených za možné, nicméně pouze v případě, kdy je to vhodné.¹⁶ Přímo úměrně vzrůstajícímu počtu lůžek v ubytovací místnosti se stupňuje nedostatek soukromí v každodenním životě odsouzených. Navíc, jak uvádějí standardy CPT, ubytovací místnosti o vícero lůžkách představují hrozbu v podobě zastrašování a násilí mezi odsouzenými. Hromadné ubytování omezuje řádný dozor ze strany věznice nad odsouzenými a podporuje rozvoj tzv. „druhého života v zařízení“ či „kriminálních subkultur a usnadňuje udržování zločinných společenství“.¹⁷

Opatření:

- 4) **Přijmout taková opatření (např. stavebně-technická), která zajistí, že kapacita jednotlivých ubytovacích místností oddílu VT6 nedosáhne počtu 8 lůžek, a to ani v případě překročení kapacity určitého druhu věznic v České republice (do 18 měsíců).**

¹⁶ Bod 18.5 – 18.7 Evropských vězeňských pravidel.

¹⁷ Bod 29 standardy CPT.

Hygienické podmínky

4. Poskytování základních hygienických potřeb

Věznice je povinna na základě § 21 odst. 1 řádu výkonu trestu vytvořit náležité podmínky pro dodržování osobní hygieny odsouzených tak, aby bylo zajištěno denní umývání, pravidelné holení a vykonávání běžných hygienických úkonů. Odsouzení, kteří nemají základní hygienické prostředky ani peněžní prostředky na jejich zakoupení, mají nárok na to, aby je obdržely od věznice, a to v nutném množství a sortimentu (§ 21 odst. 4 řádu výkonu trestu).

Věznice neposkytuje odsouzeným žádný toaletní papír ani mýdlo (vyjma okamžiku nástupu do výkonu trestu). Odsouzení jsou odkazováni na nákup těchto základních hygienických potřeb z tzv. sociálního kapesného¹⁸ (v případě nemajetných), anebo z vlastních finančních prostředků.

Poskytování toaletního papíru a mýdla odsouzeným považují za standard. Zajištění těchto základních hygienických potřeb odsouzeným proto považují ve věznici za nedostatečný, a to jak u nemajetných, tak u odsouzených s vlastními finančními prostředky. Tyto základní hygienické potřeby musí obdržet každý odsouzený bez ohledu na jeho příjem, a to v potřebném množství.

Opatření:

- 5) Vydávat každému odsouzenému měsíčně 2 ks toaletního papíru a mýdlo. V individuálních případech potřeby vydávat odsouzenému toaletní papír nad rámec měsíčního přidělu na vyžádání (bezodkladně).**

¹⁸ Ustanovení § 16 odst. 8 zákona o výkonu trestu.

Volnočasové aktivity

Podle § 40 odst. 2 zákona o výkonu trestu „k dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit odsouzeného na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu“.

5. Eskortní oddíl

Odsouzení umístění na eskortním oddílu zpravidla mají stanoven program zacházení, leč z důvodu přechodného umístění do Vazební věznice Olomouc jej nevykonávají. Jejich denní režim spočívá v tom, že jsou 23 hodin na cele a mají nárok na jednohodinovou vycházku. Vychovatelka oddílu daný problém nezastírala. Odsouzeným alespoň zapůjčuje hrací karty či deskové hry, rovněž mají možnost půjčit si knihy z vězeňské knihovny. Jakákoliv další aktivita (např. posilovna, tělocvična, kroužky, ping pong) jim dostupná není.

Rozumím tomu, že nelze plně dodržovat program zacházení stanovený v kmenové věznici (např. specifické aktivity navázané na konkrétní odborné zaměstnance), nicméně pokud umístění na eskortním oddíle spočívá v 23hodinové izolaci na přeplněné ubytovací místnosti,¹⁹ pak se nabízí otázka, jaký účel takové umístění plní. Zcela jistě ale nejde o komplexní působení na odsouzeného, s cílem připravit jej na soběstačný život v souladu se zákonem, jak stanoví zákon o výkonu trestu.

V případě déletrvajícího umístění takové podmínky zakládají z pohledu Evropského soudu pro lidská práva silnou domněnku porušení čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.).²⁰

Opatření:

- 6) Rozšířit nabídku aktivit a dobu pobytu mimo ubytovací místnosti u odsouzených umístěných na eskortním oddílu (bezodkladně).**

Věřím, že věznice nalezne cestu jak možnosti aktivit rozšířit, neboť je ve srovnání s některými ostatními věznicemi lépe vybavena pro potřeby sportovních aktivit (venkovní sportoviště, uzpůsobený vycházkový dvůr pro sportoviště, vnitřní tělocvična).

S tím ostatně souvisí otázka vycházek. Vycházkové prostory pro kmenové odsouzené jsou ve věznici dostatečně velké a částečně kryté. Pod stříškou mají odsouzení k dispozici i posilovací stroje. Na dvoře je umístěn také pingpongový stůl. Na druhou stranu odsouzení

19 Vazební věznice Olomouc (stejně jako ostatní věznice v ČR) v současné době již s ohledem na kapacitní přeplněnost nedodrжуje stanovenou ubytovací plochu na jednoho vězně (4 m²), a to v režimu výjimky z minimální ubytovací plochy dle § 17 odst. 6 řádu výkonu trestu.

20 Pokud má osoba zbavená svobody k dispozici osobní prostor o rozměru mezi 3 až 4 m², klíčový pro posouzení, zda lze takové naplnění celý označit za nelidské či ponižující zacházení, je kumulativní účinek všech podmínek a režimu, které ve věznici panují (srov. např. *Jirsák proti České republice*, rozsudek, 5. 4. 2012, č. 8968/08, § 63-73).

z eskortního oddílu mají k dispozici pouze vycházkové prostory, které jsou určeny pro výkon vazby. Jedná se o několik trojúhelníkových výsečí opatřených lavičkami, shora krytých mříží (viz obr. č. 13).

Obr. 13

Opatření

- 7) **Umožnit odsouzeným na eskortním oddílu využívání vycházkových prostor pro výkon trestu kmenových odsouzených (bezodkladně).**

6. Příjímací oddíl

Podle § 6 odst. 2 řádu výkonu trestu: „Během pobytu v přijímacím oddílu, který zpravidla nepřevyší jeden týden, se odsouzený podrobí vstupní lékařské prohlídce včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření.“ Teprve poté dispečer generálního ředitelství Vězeňské služby ČR určí odsouzenému kmenovou věznici (v souladu s § 6 odst. 3 řádu výkonu trestu). V kmenové věznici je poté odsouzený umístěn na nástupní oddíl, kde odborní pracovníci zpracovávají komplexní zprávy a stanovují program zacházení (§ 8 řádu výkonu trestu).

Fakticky nástup probíhá tak, že po prohlídce osoby a věcí a vystrojení odsouzeného je umístěn na **tzv. přírůstkovou celu**. Do 24 hodin od nástupu si s odsouzeným promluví odborný zaměstnanec (drží pohotovosti i během svátků), a to buď speciální pedagog, psycholog nebo vychovatel (jde o obecný pohovor, který má odhalit případná rizika). Následně odsouzený absolvuje vstupní zdravotní prohlídku, a pokud je zdravotně způsobilý, je umístěn právě na **eskortní oddíl**. Tam odsouzený čeká na stanovení zdravotní kvalifikace.²¹ Poté správní oddělení věznice vydá požadavek dispečerovi generálního ředitelství Vězeňské služby ČR (s případnými požadavky a omezeními) ke stanovení kmenové věznice. Celý tento proces trvá dle zjištění během systematické návštěvy nikoliv

21 Ustanovení § 15 nařízení ministra spravedlnosti č. 5/2008 o lékařské posudkové činnosti v podmínkách Vězeňské služby České republiky u osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody ministra spravedlnosti, ve znění pozdějších změn.

„zpravidla jeden týden“, jak stanoví řád výkonu trestu, ale nikoliv výjimečně déle než měsíc.²²

Na rozdíl od odsouzených na eskortě tito odsouzení program zacházení ještě stanoven nemají. Bude jim vytvořen teprve na nástupním oddílu kmenové věznice.

Nicméně jejich denní náplň je totožná jako denní náplň ostatních odsouzených umístěných na eskortním oddílu, tzn. 23 hodin pobytu na ubytovací místnosti bez možnosti účasti na aktivitách či možnostech sportu. Již výše jsem uvedla, že přijímací oddíl, resp. tzv. přírůstkové cely, jsou prvním kontaktem odsouzeného s prostředím výkonu trestu a z pohledu odborné literatury se jedná o krizový moment v životě vězně. Proto by v tomto období měla být odsouzeným k dispozici nabídka smysluplných volnočasových aktivit.

Opatření:

- 8) Rozšířit nabídku aktivit a dobu pobytu mimo ubytovací místnosti u odsouzených na tzv. přírůstkových celách (bezodkladně).**

²² Celkem 12 odsouzených čekalo v době systematické návštěvy na umístění do kmenové věznice již déle než měsíc. Během systematické návštěvy byly zaznamenány i případy, kdy odsouzení čekali na umístění do kmenové věznice i více než dva měsíce. Např. ods. A. nastoupil trest 15. 2. 2017, přemístěn byl až 25. 4. 2017, ods. B. nastoupil trest 21. 2. 2017, přemístěn byl až 25. 4. 2017.

Problematika transgender

7. Výkon trestu transgender osoby

Téma je zvláště aktuální s přihlédnutím k tomu, že aktuálně je v legislativním procesu novela zákona o specifických zdravotních službách,²³ kdy předmětem úprav zákona je, mimo jiné, i připuštění změny pohlaví u osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence.²⁴

V českém právním řádu ani ve vnitřních předpisech Vězeňské služby ČR není obsažena úprava podmínek výkonu trestu transgender osob. Relevantní mezinárodní soft law však existuje a poskytuje doporučení, jak v těchto případech postupovat. Jde především o Yogyakarta principles.²⁵ Zejména princip č. 9 se věnuje postavení transgender osob v místech omezení osobní svobody a stanoví, že v případě zranitelných osob je namíste přijmout ochranná či preventivní opatření. Ta by však neměla představovat větší omezení práv než je běžné u obecné vězeňské populace.²⁶

V tomtéž smyslu lze odkázat na zprávu zvláštního zpravodaje OSN Juana E. Méndeze, která se zabývá přímo možným špatným zacházením s transgender osobami omezenými na osobní svobodě.²⁷

Obdobná vodítka pak lze najít například v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. V případě X proti Turecku, stížnost č. 24626/09, rozsudek ze dne 9. října 2012, soud konstatoval porušení čl. 3 Evropské úmluvy, které spočívalo v tom, že stěžovatel neměl příležitost chodit pravidelně na čerstvý vzduch a nebylo mu umožněno, alespoň v omezeném rozsahu, být v kontaktu s ostatními vězněnými osobami, to vše z důvodu jeho homosexuální orientace. Soud konstatoval, že při posouzení rozporu opatření v podobě izolace stěžovatele v samostatné cele, s čl. 3 Evropské úmluvy, je nutné přihlédnout k tvrdosti tohoto opatření, jeho délce trvání, sledovanému cíli, k následkům pro stěžovatele a dalším okolnostem (srov. Rohde proti Dánsku, č. 69332/01, rozsudek ze dne 21. července 2005). Délka izolace stěžovatele vyžaduje důkladné posouzení

23 Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

24 Sněmovní tisk č. 874/0.

25 ATABAY, Tomris et al. *Handbook on Prisoners with Special Needs*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2009, s. 103-121. ISBN 978-92-1-130272-1.

26 V originále: „States shall put protective measures in place for all prisoners vulnerable to violence or abuse on the basis of their sexual orientation, gender identity or gender expression and ensure, so far as is reasonably practicable, that such protective measures involve no greater restriction of their rights than is experienced by the general prison population.“ Srov. The Yogyakarta principles. 2007 [online]. Dostupné z: <http://www.yogyakartaprinciples.org> [cit. 12. 6. 2017].

27 Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. UN Human Rights Council (A/HRC/31/57). 2016 [online]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/56c435714.html> [cit. 12. 6. 2017].

z hlediska její nezbytnosti, proporcionality a vztahu k jiným možným postupům (srov. Ramirez Sanchez proti Francii, č. 59450/00, rozsudek velkého senátu ze dne 4. července 2006).²⁸

7.1 Kazuistika odsouzeného C.

Odsouzený C, ve výkonu trestu od 6. prosince 2016, se zařazením do věznice s dozorem. Od roku 2000 je v péči sexuologa pro transsexualismus. V roce 2003 (tedy dlouho předtím než nastoupil výkon trestu) prošel úřední změnou pohlaví (ze ženy na muže).

Formálně je odsouzený zařazen na oddíl VT7 pro kmenové odsouzené v dozoru, nicméně fakticky se jeho cela nachází na vedlejším oddílu primárně určeném vazebně stíhaným. Odsouzený je umístěn samostatně na cele, neprovádí aktivity či vycházky s jinými odsouzenými, sám se stravuje na cele, sám se sprchuje. Jediný pravidelný kontakt má s vychovatelkou, která se s ním účastní aktivit (včelín, ping pong). Dle sdělení pana C. chodí jako možný objekt násilí²⁹ na pravidelné měsíční lékařské prohlídky. Jmenovaný je cca 23 hodin sám na cele, čas tráví četbou, výrobou úlů, sledováním TV. Nadto mívá rozhovory s psychologem a s kaplanem. Sociální izolace mu vadí, chtěl by se účastnit aktivit s dalšími odsouzenými (nebo být umístěn na standardním oddíle po část dne) za přítomnosti personálu. Chtěl by být i pracovní zařazen.

Odborní zaměstnanci (vychovatelka, psycholog) postupně zařazování odsouzeného C. do kolektivu podporují. Vedoucí oddělení výkonu vazby a trestu během systematické návštěvy uvedl, že téhož dne odborné komisi navrhl právě postupné začleňování odsouzeného C. do kolektivu. Výsledek mi není doposud znám.

Vězeňská služba ČR má povinnost zajistit bezpečí zranitelných skupin odsouzených.³⁰ To však nemůže znamenat, že potencionálně zranitelného odsouzeného bude držet v izolaci.

Postup věznice, pokud skutečně dojde k „začlenění“ mezi ostatní odsouzené alespoň po část dne, lze v tuto chvíli hodnotit jako správný. Bude však nutné, aby personál sledoval interakce pana C. s ostatními odsouzenými a aby „začleňování“ vyhodnocoval a přijímal případná opatření, např. při zjištění šikany či jiného nevhodného chování ze strany ostatních odsouzených.

Další otázkou je pracovní zařazení pana C. Zdravotní stav neomezuje možnost pracovního uplatnění (dle zprávy SARPO). S ohledem na typ věznice, skladbu odsouzených (jejich trestnou činnost), jejich chování, a to, že na oddíle pana C. je většina odsouzených pracovní zařazena, se nedomnívám, že by pan C. nemohl pracovat alespoň například ve vnitřní režii ve věznici, příp. i na vnějším pracovišti. Domnívám se, že lze najít takové zaměstnání, kdy je vždy přítomen buď pracovník věznice (vnitřní režie – pracoval jako číšník, zedník, zahradník), nebo zaměstnanec externího zaměstnavatele. Vhodnost udržení pracovních návyků je

28 Všechna rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupná online v databázi HUDOC.

29 Kategorie dle NGŘ 12/2012 o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci.

30 Obecně prevenční povinnost ve vztahu k násilí a porušování práv dle § 35 řádu výkonu trestu.

uvedena i ve zprávě SARPO v doporučení od speciálního pedagoga. Rovněž s ohledem na skutečnost, že odsouzený C. má značné dluhy (viz zpráva SARPO), je jeho zaměstnání vhodné.

Opatření:

- 9) Začleňovat odsouzeného C. mezi ostatní odsouzené zprvu pod dohledem personálu věznice a snažit se o pracovní zařazení odsouzeného C. (bezodkladně).**

Kulturní a sociální potřeby

8. Knihovna

V souladu s § 29 řádu výkonu trestu věznice zajišťuje provoz knihovny. Ve vězeňské knihovně se nachází, mimo jiné, náboženská literatura, cizojazyčná literatura i právnická literatura (především zákony ve formě tzv. ÚZ – úplná znění), a to základní právní předpisy z jednotlivých právních odvětví – od Ústavy až po sociální zabezpečení. Některá ÚZ byla starší více než 6 let, a právní předpisy tak již nebyly aktuální.

Trestní předpisy (opět ve formě ÚZ) jsou také pro odsouzené k zapůjčení v kanceláři speciálního pedagoga.

V knihovně absentovala Evropská vězeňská pravidla stejně jako Sborník stanovisek ochránce Vězeňství.

Opatření:

- 10) Nahradit neaktuální právní předpisy v knihovním fondu aktuálními a v budoucnu dbát, aby obsahem knihovního fondu byly vždy aktuální právní předpisy (do 1 měsíce).**
- 11) Doplnit do knihovního fondu výtisk Evropských vězeňských pravidel a sborníku stanovisek ochránce – Vězeňství, který přikládám ke zprávě (bezodkladně).**

9. Nástěnky na oddílech

Na oddílech mají odsouzení na nástěnkách k dispozici, mimo jiné, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, řád výkonu trestu a vnitřní řád věznice. Například na oddíle VT6 byl zákon o výkonu trestu ve znění k 31. 12. 2014. S ohledem na nadcházející změny, v souvislosti zejména s redukcí typů věznic k 1. 10. 2017, je vhodné předpisy na nástěnkách všech oddílů aktualizovat.

Opatření:

- 12) Aktualizovat právní předpisy na nástěnkách všech oddílů věznice (bezodkladně).**

Pracovní podmínky personálu

10. Přístup k internetu

Považuji za samozřejmé, aby v 21. století měli odborní zaměstnanci ve věznicích přístup k internetu pro pracovní účely. Někteří odborní zaměstnanci tento přístup měli. Vychovatelé naopak paušálně nikoliv.

Náplň práce vychovatele upravuje NGR č. 5/2016, které v § 47 stanoví: „Vychovatel oddělení výkonu trestu je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice.“

Aby mohl své úkoly řádně plnit, považuji přístup k internetu za nezbytný. Poukazuji přitom na to, že v nedávné době Evropský soud pro lidská práva judikoval, že upření přístupu k internetu vězni je porušením Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.^{31,32} Mají-li mít přístup k internetu odsouzení, pak zcela jistě také všichni odborní zaměstnanci.

Opatření:

- 13) Umožnit vychovatelům přístup k internetu v jejich kancelářích za účelem plnění pracovních úkolů (bezodkladně).**

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

31 Vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

32 Srov. např. rozhodnutí senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2017 ve věci Janovskis v. Litva, č. stížnosti 21575/08.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	• Vydávat každému odsouzenému měsíčně 2 ks toaletního papíru a mýdlo. V individuálních případech potřeby vydávat odsouzenému toaletní papír nad rámec měsíčního přidělu na vyžádání (opatření 5) • Rozšířit nabídku aktivit a dobu pobytu mimo ubytovací místnosti u odsouzených na eskortním oddílu (opatření 6) • Umožnit odsouzeným na eskortním oddílu využívání vycházkových prostor pro výkon trestu kmenových odsouzených (opatření 7) • Rozšířit nabídku aktivit a dobu pobytu mimo ubytovací místnosti u odsouzených na tzv. přírůstkových celách (opatření 8) • Začleňovat odsouzeného C. mezi ostatní odsouzené alespoň po určitou část dne a v průběhu společných aktivit pod dohledem personálu věznice a snažit se o pracovní zařazení odsouzeného C. (opatření 9) • Doplnit do knihovního fondu výtisk Evropských vězeňských pravidel a sborníku stanovisek ochránce – Vězeňství, který přikládám ke zprávě (opatření 11) • Aktualizovat právní předpisy na nástěnkách všech oddílů věznice (opatření 12) • Umožnit vychovatelům přístup k internetu v jejich kancelářích za účelem plnění pracovních úkolů (opatření 13)
Do 1 měsíce	• Provést výmalbu cel č. 78/7 a 47/4 a ostatních v obdobném stavu a do budoucna provádět pravidelně údržbu ubytovacích místností (opatření 1) • Provést údržbu (výmalba, řešení zatékání, stav matrací) tzv. přírůstkových cel (opatření 3) • Nahradit neaktuální právní předpisy v knihovním fondu aktuálními a v budoucnu dbát, aby obsahem knihovního fondu byly vždy aktuální právní předpisy (opatření 10)
Do 18 měsíců	• Přijmout taková opatření (např. stavebně-technická), která zajistí, že kapacita jednotlivých ubytovacích místností Eskortního oddílu nedosáhne počtu 8 lůžek, a to ani v případě překročení kapacity určitého druhu věznic v České republice (opatření 2) • Přijmout taková opatření (např. stavebně-technická), která zajistí, že kapacita jednotlivých ubytovacích místností oddílu VT6 nedosáhne počtu 8 lůžek, a to ani v případě překročení kapacity určitého druhu věznic v České republice (opatření 4)